

Šifra kandidata:

--

Državni izpitni center

M 2 4 1 5 2 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

== Izpitna pola 1 ==

Strukturirane naloge

Četrtek, 30. maj 2024 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

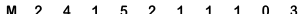
1.	2.	3.	4.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 3 prazne.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

1.1. Kakšen tip legitimne moči je oblast kralja? Kaj je zanjo značilno?

Značilnosti: _____

(2)
(3 točke)

Ena od osrednjih posledic ideje, da je ljudstvo suveren, je bila, da so ljudje postali »državljeni«. [...] Biti državljan je pomenilo, da imaš pravico sodelovati na enaki ravni kot vsi drugi državljani pri temeljnih odločitvah v državi. Biti državljan je pomenilo, da nihče nima višjega statusa od državljanskega (tudi aristokrat ne). Biti državljan je pomenilo, da je slehernik priznan kot racionalno bitje, zmožno političnih odločitev.

(Wallerstein, I. (2006): Uvod v analizo svetovnih sistemov, Založba/*cf., Ljubljana, str. 69)

1.2. Kako imenujemo obliko političnega sistema, v katerem je »ljudstvo suveren«? (Vir 1)

(1 točka)

1.3. Kratko predstavite tri značilnosti političnega sistema, ki ste ga prepoznali v odgovoru na prejšnje vprašanje. Pomagajte si z virom 1.

Prva značilnost: _____

_____ (1)

Druga značilnost: _____

_____ (1)

Tretja značilnost: _____

(1)
(3 točke)

- 1.4. Med avtoritarno in totalitarno državo ni kake nedvoumne razmejitve. Kljub temu so nekatere značilnosti, zaradi katerih uvrstimo posamezen politični sistem med totalitarne. Kratko razložite eno takih značilnosti in navedite primer totalitarizma.

Razlaga značilnosti: _____

(2)

Navedba primera: _____
(1)
(3 točke)

- 1.5. Kakšna oblika politične participacije je sodelovanje državljanov na demonstracijah (npr. proti vladi)?

(1 točka)

- 1.6. Kakšno obliko politične participacije še poznamo? Navedite tudi primer.

Navedba oblike politične participacije: _____
(1)

Primer: _____
(1)
(2 točki)

Vir 2

V primerjavi s političnimi strankami cilj interesnih skupin ni prevzem oblasti v smislu oblikovanja vlade. Namesto tega skušajo vplivati na politične stranke in različne državne organe.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 516)

- 1.7. Kaj so politične stranke? Pomagajte si z virom 2.

(2 točki)

- 1.8. Navedite dva načina, kako poskušajo interesne skupine vplivati na politične stranke in različne državne organe.

Prvi način: _____
(1)

Drugi način: _____
(1)
(2 točki)

sindikati: _____

Amnesty International: _____

društva proti mučenju živali: _____

študentska organizacija: _____

zdravniška zbornica: _____

Greenpeace: _____

(3 točke)

2. Religija in verovanjski sistemi

2.1. Kaj je religijski pluralizem?

(1 točka)

Vir 1

Zgodovina religije v Kongu je zgodovina trkov med različnimi sodobnimi nazori, ki so se pozneje začeli zlivati. Vera v duhove in magijo je že dolgo navzoča v tradiciji Bantujcev, ki so se pred tisoč leti od tam, kjer je danes jugozahodna Nigerija, začeli širiti v osrednjo Afriko. Potem ko so Portugalci v obalne predele Konga ob koncu 15. stoletja prinesli katolicizem, so tradicionalna prepričanja sobivala s krščanstvom. Številni Kongovci so hodili v cerkev, a ko so zboleli, so pomoč poiskali pri vračih.

(Bechard, D. (2015): Pobili bomo demone, Global, junij 2015, str. 95–96)

2.2. Kako imenujemo v viru 1 opisan pojav, ko verovanja in religijske prakse ljudi vključujejo elemente različnih religijskih tradicij? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Sekularna religija.
- B Verski fundamentalizem.
- C Religijski eklekticizem.
- D Privatizacija religije.
- E Enostavni supernaturalizem.

(1 točka)

Vir 2

Imeli so veliko težav pri določitvi primerne datuma za začetek zakonskih odnosov. Cerkev je prepovedovala kakršne koli spolne odnose na nedelje, srede in petke, prav tako pa štirideset dni pred veliko nočjo, osem dni po binkošti in pet dni pred svetim obhajilom ali dan pred katerim koli velikim praznikom ali prošnjim dnem. Skratka, na kakih dvesto dvajset dni v letu so bili spolni odnosi prepovedani.

(Woolfolk Cross, D. (2008): Papežinja Ivana, Založba KMŠ, Maribor, str. 166)

2.3. V viru 2 lahko prepoznamo tri sestavine religije. Navedite jih in eno kratko predstavite.

Prva sestavina: _____
(1)

Druga sestavina: _____
(1)

Tretja sestavina: _____
(1)

Izbrana sestavina religije: _____

Predstavitev izbrane sestavine religije: _____

(2)
(5 točk)

Vir 3

[...] je verovanje, da se skoraj vsak kraj, vsaka žival in rastlina ter vsak naravni pojav zaveda in čuti ter da se lahko neposredno sporazumeva z ljudmi. [...] tako verjamejo, da ima velika skala na vrhu hriba svoje želje in potrebe. Mogoče jo je kakšno človeško dejanje razjezilo in spodbudilo k ukrepanju. Skala morda ljudi opozarja ali jih prosi za uslugo. Ljudje se lahko z njo pogovarjajo, jo mirijo ali ji grozijo. Pa ne le skala, živi so tudi orehovo drevo ob znožju hriba, potok, ki teče pod hribom, pomlad na gozdni jasi in grmičevje, ki raste okoli nje, steza, ki vodi na jaso, pa poljske miši, volkovi in vrani, ki tam pijejo. [...] sveta ne naseljujejo le predmeti in živa bitja, temveč tudi nesnovna bitja – duhovi pokojnikov, prijazna in zlobna bitja, ki jih danes imenujemo demoni, škrti in angeli.

(Harari, Y. N. (2014): Sapiens. Kratka zgodovina človeštva, Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 64)

2.4. Navedite in predstavite tip religije po McGeeju, ki je opisana v viru 3.

Navedba tipa religije: _____
(1)

Predstavitev tipa religije, opisane v viru 3: _____

(2)
(3 točke)

Vir 4

Te vere so razumele, da mora svet nadzorovati skupina vplivnih bogov, na primer boginja plodnosti, bog dežja in bog vojne. Ljudje so se na bogove lahko obračali s svojimi prošnjami, bogovi pa so, če so jih ljudje častili in jim darovali, lahko prinesli dež, zmago in zdravje.

(Harari, Y. N. (2014): Sapiens. Kratka zgodovina človeštva, Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 217–218)

2.5. Kateri tip religije po McGeeju je opisan v viru 4? Navedite ga in ga kratko predstavite.

Navedba tipa religije: _____
(1)

Predstavitev tipa religije, opisane v viru 4: _____

(2)
(3 točke)

2.6. Navedite tri veje (oblike) krščanstva.

Prva veja (oblika): _____

Druga veja (oblika): _____

Tretja veja (oblika): _____

(2 točki)

2.7. Za religijo je značilno, da povezuje, vendar tudi razdružuje. Navedite, kako oziroma s čim deluje povezovalno (integracijsko) in kako razdruževalno.

Primer povezovalnega delovanja religije: _____

(1)

Primer razdruževalnega delovanja religije: _____

(1)
(2 točki)

Vir 5

Po razpadu sovjetske države je ruska pravoslavna cerkev znova dobila nekdanji status. Toda potem je kmalu prišlo do nenavadnega preobrata. Cerkev se je neznosno hitro zbližala z državo in tudi sama postala nekakšna oblast, ki jo je bolj kot skrb za duše začela zanimati predvsem posvetna moč in z njo povezan denar. Kremlju je to zavezništvo kajpak ustrezalo, saj je vladajoča nomenklatura s pomočjo cerkve samo še dodatno utrjevala legitimiteto in svoje početje. Obe eliti sta se s takšno politiko vse bolj oddaljevali od ljudstva in skrbeli le še za svoje interese.

(Soban, B. (2019): Na dnu putinizma, Sobotna priloga, 3. 8. 2019, str. 32)

2.8. Kako imenujemo v viru 5 opisan pojav, ko se z religijo legitimizirajo temeljne družbene institucije? Navedite še en konkreten primer legitimiziranja družbene institucije, vrednote ali norme z religijo.

Poimenovanje pojava: _____

(1)

Primer legitimiziranja: _____

(1)
(2 točki)

2.9. Kakšen je prevladujoč odnos verskih fundamentalizmov do svetih besedil?

(1 točka)

3. Množični mediji in komunikacije

3.1. Navedite štiri značilnosti množičnega komuniciranja.

(3 točke)

3.2. Navedite štiri temeljne funkcije medijev in dve funkciji pojasnite.

Prva funkcija: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(1)

Druga funkcija: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(1)

Tretja funkcija: _____
(1)

Četrta funkcija: _____
(1)
(6 točk)

3.3. Primerjajte javni in komercialni RTV-sistem v treh podobnostih in/ali razlikah.

Prva podobnost/razlika: _____

(1)

Druga podobnost/razlika: _____

(1)

Tretja podobnost/razlika: _____

(1)
(3 točke)

Vir 1

Zakaj je naš pogled na pozna leta tako neusmiljeno mračen, ko pa je stvarnost tako zelo drugačna? »*Možnost, da je življenje v osemdesetih lahko zabavno, mi nikoli ni padla na misel. Tudi ne, da zasoplost, ki se iz leta v leto stopnjuje, vse manj plaši. Ali da je čedalje bolj omejeno življenje lahko vir vse večjega osebnega razvoja in posebnih užikov. Ali da v zavedanju – ne zanikanju –, da je časa vse manj in da je treba torej uživati v njem, korenini tako radostna vedrina. Od nekdanj sem se bala možnosti, da bi sklenila svoje dni med slinjenjem pod kakšno slabo botanično reprodukcijo na kakšnem grozljivem domskem hodniku. Bila sem polna predsodkov, da so starejši ljudje grdi, da so nesposobni in da je žalostno biti star. Tako sem razmišljala vse do svojega šestdesetega leta. Ponosna starost je za vsakogar, ki noče obžalovati, da se zbudi dan starejši, ki pripoznava, da je dolgo življenje privilegij, kar v resnici je, in ki je pripravljen nasprotovati strukturam moči, ki so osnova vse diskriminacije,*« pravi Ashton Applewhite.

(<https://old.delo.si/sobotna/starejsi-ljudje-seksajo-in-niso-depresivni.html>. Pridobljeno: 10. 4. 2022.)

3.4. Pojasnite, kaj so medijske reprezentacije in kakšen je njihov vpliv.

Pojasnitev medijskih reprezentacij: _____

(2)

Vpliv medijskih reprezentacij: _____

(1)
(3 točke)

3.5. S pomočjo vira 1 pojasnite medijsko reprezentacijo starosti in starostnikov.

(2 točki)

3.6. Ustrezne črke pred imeni v desnem stolpcu vpišite na črte v levem stolpcu.

_____ mediji ustvarjajo hiperrealnost	A Marshall McLuhan
_____ tipi komunikacijskih procesov	B Jean Baudrillard
_____ medij je sporočilo	C John Thompson

(3 točke)

4. Delo in prosti čas

4.1. Navedite tri socialne pravice, ki jih zagotavlja zaposlitev.

Prva pravica: _____

Druga pravica: _____

Tretja pravica: _____

(2 točki)

4.2. Opredelite pojma delo in prosti čas.

Delo: _____

_____ (1)

Prosti čas: _____

_____ (1)
(2 točki)

4.3. Navedite tri značilnosti formalnega dela.

Prva značilnost: _____

Druga značilnost: _____

Tretja značilnost: _____

(2 točki)

4.4. Kako imenujemo opisane oblike brezposelnosti?

Brezposelnost, ki je posledica nihanj v proizvodnji zaradi narave dejavnosti.

_____ (1)

Brezposelnost, ki je posledica iskanja prve zaposlitve ali iskanja ponovne zaposlitve po odpustitvi.

_____ (1)

Brezposelnost, ki je posledica neusklajenosti med ponudbo in povpraševanjem v nekaterih poklicih.

_____ (1)
(3 točke)

- 4.5. Kaj običajno vsebujejo kolektivne pogodbe kot rezultat pogajanj med sindikati in delodajalci? Navedite tri vsebinske elemente takšnih pogodb.

Prvi element: _____

Drugi element: _____

Tretji element: _____

(2 točki)

- 4.6. Na črto pred značilnostjo napišite besedo poklic, če gre za značilnost poklicev, ali besedo profesija, če gre za značilnost profesij.

_____ Dejavnost ne temelji na avtoriteti stroke.

_____ Dejavnost uživa podporo in zanimanje javnosti.

_____ Pripadniki so vključeni v združenja.

_____ Dejavnost temelji na rutini in izkustvu.

(2 točki)

- 4.7. Navedite osnovne vzorce doživljanja dela in prostega časa (po Parkerju) in enega od navedenih vzorcev pojasnite.

Navedba osnovnih vzorcev: _____

(2)

Izbrani vzorec: _____

Pojasnitev: _____

(1)
(3 točke)

- 4.8. Navedite tri dejavnike, ki vplivajo na preživljanje prostega časa.

Prvi dejavnik: _____

Drugi dejavnik: _____

Tretji dejavnik: _____

(2 točki)

- A Večja varnost zaposlitenov.
- B Iskanje tehnoloških rešitev za pocenitev proizvodnje.
- C Zmanjšanje deleža brezposelnih.
- D Selitev proizvodnje v države s cenejšo delovno silo.

(2 točki)

Prazna stran

Prazna stran

Prazna stran